

Tolkien i fantastični svjetovi

Müler, Mihaela

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:654227>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-04**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Mihaela Müller

Tolkien i fantastični svjetovi

(ZAVRŠNI RAD)

Rijeka, 2020.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Mihaela Müller

Matični broj:
0009071137

Tolkien i fantastični svjetovi

ZAVRŠNI RAD

Preddiplomski studij: Hrvatski jezik i književnost – jednopredmetni studij
Mentor: izv. prof. dr. sc. Danijela Marot Kiš

Rijeka, 1. rujna 2020.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam završni rad naslova *Tolkien i fantastični svjetovi* izradio/la samostalno pod mentorstvom izv. prof. dr. sc. Danijela Marot Kiš.

U radu sam primijenio/la metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristio/la literaturu koja je navedena na kraju završnoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući naveo/la u diplomskom radu na uobičajen način citirao/la sam i povezo/la s korištenim bibliografskim jedinicama.

Student/studentica

Mihaela Müller

Potpis

Mihaela Müller

1. Sadržaj	
2. Uvod	1
3. Metodologija.....	3
4. Tolkienovo Međuzemlje.....	5
4.1. Bitka dobra i zla.....	6
4.2. Odnos prema prirodi	8
5. Kritika i Tolkien	10
6. Tolkienov jezik.....	10
6.1. Elementi zagonetke i pjesništva	11
7. Imena koja život znače	15
7.1. Likovi žena u fantastici.....	20
8. Simboli : Prsten, Horkuksi, Prijestolje	22
8.1. Prsten	22
8.1.1. Izvor Tolkienovog <i>Prstena</i>	23
8.2. Horkuksi.....	24
8.3. Prijestolje	26
9. Bića.....	27
9.1. Zmajevi	27
9.1.1. <i>Smug</i>	27
9.1.2. <i>Norbert i Mađarski bodljorepi</i>	28
9.1.3. <i>Majka zmajeva</i>	29
9.2. Vilenjaci.....	29
9.3. Vukodlaci i vukovi	31
10. Zaključak.....	33
11. Popis literature	34
12. Sažetak	36
13. Summary	37

1. Uvod

Fantastična književnost jedna je od kraljica žanrova suvremene književnosti. Autori poput *Robin Hoob*, *Terryja Pratcheta*, *Susan Clark*, *Neila Gaimana*, *Brandona Sandersona*, *Tamore Pierce*, *Patricka Rothfussa* samo su neki od mnogobrojnih autora čiji radovi ne bi bili ni upola ono što jesu da nije bilo jednog čovjeka. *Johna Ronalda Reuela Tolkiena*. Autora koji je utjecao na mnoge svojom bujnom maštom, fantastičnim stilom pisanja, izvrsnom gradnjom svijeta *Međuzemlja* i njegovih mnogobrojnih stanovnika. Prije Tolkiena riječ *hobit* nije predstavljala ništa posebno, ali danas ta riječ asocira na malog stvora djetinje visine, ali mudrog i bistrog uma. Iako je u hobitovoj tradiciji i kulturi pravilo da drži do sebe, ima svega u obilju i ne izlaže se nikakvim opasnostima, a kamo li avanturama, hobiti poput Bilba ili Froda Bagginsa upravo su čista suprotnost. Iz njih isijava snalažljivost, srčanost i spremnost na pothvat u borbi protiv mračnih sila.

Mnogi su prije Tolkiena pisali fantastične romane i u tome bili iznimno uspješni, ali nitko nije imao takav utjecaj na suvremenu fantastiku kao on. Upravo je to i razlog pisanja ovog rada. Htjela bi ukazati na to da bez obzira koliko je bilo autora prije i koliko će biti poslije njega, Tolkien će uvijek biti neslužbeni "vladar" svoga žanra. Autori poput *J.K. Rowling* i *Georga R.R. Martina* samo su dvoje u moru izvrsnih autora koji zaslužuju biti spomenuti u samom vrhu žanra fantastične književnosti. I *Rowling* i *Martin* su imali utjecaj na mnoštvo čitatelja diljem svijeta, ali svatko na svoj način. *Rowling* sa svojim čudesnim svijetom *Hogwartsa* o kojem su milijuni djevojčica i dječaka maštali sve do dugo u noć. Dok je *Martin* dovodio žene i muškarce na rub svojih sjedala s napetim i krvoločnim spletkama iz svijeta *Sedam Kraljevina*. Upravo sam zbog toga uzela ovo dvoje autora i odlučila ih usporediti s "vladarom" njihovog žanra i prikazati što to ovo troje autora čine fantastično u fantastičnoj književnosti. U fokusu usporedbi bit će prvenstveno *Hobit J.R.R. Tolkiena*, *Harry Potter i kamen*

mudraca J.K.Rowling i Igra prijestolja Georga R.R. Martina uz povremeno uključivanje u ostala djela iz navedenih serijala. Cilj je prikazati djela kao ono što jesu, vrhunska djela fantastične književnosti.

2. Metodologija

Prilikom odabira teme odlučila sam se na usporedbu djela *Hobbit* i ostalih djela vezanih za likove iz Međuzemlja *J.R.R. Tolkiena*, *Harry Potter* i *kamen mudraca* i ostalih djela iz tog serijala autorice *J.K.Rowling* te *Igre prijestolja* i ostalih djela iz serijala *Pjesma leda i vatre* autora *Georga R.R.Martina*. Nakon pročitanih romana odlučila sam se usredotočiti na djela *J.R.R. Tolkiena* i njegov svijet Međuzemlja te sam potražila razne članke koji se vežu uz njegov rad i točnije uz rad o *Hobitu*. Nastojala sam prikazati sličnosti i razlike u navedenim autorima i njihovim djelima. S obzirom da ta djela pripadaju žanru fantastične književnosti željela sam prikazati koliki je utjecaj Tolkien zapravo imao na fantastičnu književnost uopće, a pogotovo na ovo dvoje autora. *J.K. Rowling* je književnica koja je poznata po svom serijalu o "dječaku koji je preživio", *Harryju Potteru*. I bez obzira koliko je ona raznih, čudesnih stvari izmislila i stvorila u svojim djelima i dalje ju se uspoređuje s Tolikonom. Točnije s njegovim pristupom pisanju. Kad se pogleda bliže njihovi stilovi pisanja uopće nisu slični. Dok Tolkien piše kompleksnim rječnikom, dugim i često opširnim rečenicama, kompleksnim radnjama i širokoj i dubokoj povijesti svijeta Međuzemlja, *J.K. Rowling* nastoji svoj jezik prilagoditi djeci i u početku piše jednostavnim rječnikom, jednostavnim rečenicama, bez previše kompliciranih radnji. Naravno kako lik *Harryja* odrasta tako se i mijenja kompleksnost njene radnje i njenog stila. Može se reći da je *J.K. Rowling* napisala djelo koje je blaža verzija djela *J.R.R. Tolkiena*. Oba autora načinili su svjetove koji imaju svoju mitologiju, svoju povijest, razgranate fabule, duboka rodbinska stabla koja su objašnjena kroz oba serijala. Dok Tolkien svoju povijest iznosi direktno i potpuno u nekoliko navrata, *Rowling* raspoređuje objašnjavanja i široke opuse kroz cijeli serijal kako bi čitatelju olakšala kompliciranu radnju. Trećeg autora, *Georga R.R. Martina* sam odabrala iz razloga što sam htjela vidjeti kako bi bilo usporediti dva naoko slična djela s jednim potpuno drugačijim, ali opet toliko im sličnim djelom. Moglo bi se reći da je u svom pristupu *Martin* sličniji *Tolikenu* nego *Rowling*, upravo zbog

svojih razgranatih i kompleksnih, a ponekad i zbunjujućih zapleta. Mnoštvo likova kojima je ponekad teško zapamtiti imena koliko brzo nestaju iz radnje. Čitajući njegove romane stječe se dojam gledanja televizijske serije u kojoj se glumci stalno izmjenjuju, a tek poneki ostaju kako bi se održala gledanost televizijske serije. Bilo mi je bitno prikazati da bez obzira koliko se djela razlikovala u radnji ili pristupu, jednostavnosti ili kompleksnosti, svaki od ova tri romana u sebi ima sličnosti. Bez obzira koliko su različiti toliko su i slični. Nakon pročitanih djela i literature započela sam pisati završni rad i pokušala uključiti što više elemenata u sam rad.

3. Tolkienovo Međuzemlje

Mnogi pisci fantastične književnosti nastoje unijeti razne inovacije u svoja djela. Nešto što nitko do tada nije napravio ili što su samo rijetki napravili. Izmišljeni jezici česta su pojava u žanru fantastične književnosti pogotovo u djelima visoke fantastike, ali nisu nepoznanica ni u drugim kao npr. distopijskom romanu *1984. Georga Orwella*. J.R.R. Tolkien uvrstio je i taj element u romane o Međuzemlju. Navodno je Tolkien pročitao stihove jedne staroengleske pjesme koja glasi:

“Slava tebi Earendelu najsvjetlijem od svih anđela,
najsvjetlijem od svih anđela ”

i “smjesta je počeo stvarati vilenjački jezik *quenyn* , koji će poslije, u *Gospodaru prstenova*, odigrati važnu ulogu.”¹. isto tako stvorio je i jezik *sindarin* te cijelu mitologijsku predradnju. Tako se razvija Priča o *Prstenu*, kojeg je skovao moćni Sauron, prsten koji vlada svima. I čarobnjacima, vilenjacima, ljudima, hobitima, orcima i svim mogućim bićima pod nebom Međuzemlja. Postoji i legenda o zmajevima koja se javlja i u *Gospodaru prstenova*. Tadašnja družina živi u vremenu bez zmajeva. Nitko ih nije vidio godinama i smatraju ih izumrlim dok je Bilbo na svoje oči vidio zmaja zvanog Smug. Postoje i razna stajališta o ljudima koji tvrde da su vidjeli zmaja, a jedna koja se ističe je “netko tko vjeruje da su zmajevi postojali već se izlaže ismijavanju.”² Isto tako se vilenjake smatra mitskim bićima iako postoje u njihovoj svakodnevicu.

Sam pojam Međuzemlja dovodi se u vezu s pojmom podzemlja. Poznato je da se Tolkien posvetio izučavanju religije i da je bio religiozan čovjek pa ni ne čudi što je temeljni pojam njegovog serijala o hobitima, vilenjacima, orcima, patuljcima i ostalim, Međuzemlje, potekao iz biblijske reference. “Podzemlje je

¹ Kehlmann, Daniel, *Izmišljeni dvorci*, Fraktura, Zaprešić, 2010., 53. str.

² Kehlmann, Daniel *Izmišljeni dvorci*, Fraktura, Zaprešić, 2010., 57. str.

ostalo prefiguracija groba i maternice, a kako su ovi elementi vezani za presudne događaje života i smrti, redovito dolazi do pojave božanskih simbola i straha.”³

Mnoge su stvari iz Tolkienovog života utjecale na stvaranje tog drevnog svijeta, a posebice njegovo iskustvo rata. Tolkien je u I. svjetskom ratu zadobio infekciju zbog koje nije mogao nastaviti ratovati. To vrijeme provedeno u ratu bilo je dovoljno da mu se ureže u sjećanje i zbog toga su scene ratovanja u serijalu o Međuzemlju, tako stvarne i životopisne. Bez obzira koliko fantastičnih elemenata možemo pronaći u njegovim knjigama, koliko izmišljenih bića ili jezika, djela su puna njegovih iskustava iz stvarnosti. "Prema J. R. R. Tolkienu, rodonačelniku suvremene fantastike, prva i temeljna značajka fantastične priče jest zamišljanje nemogućeg uz istodobno obdarivanje zamišljenog unutarnjom konzistentnošću realnosti, pri čemu su istodobno potrebni kako čuđenje nad neobičnim i stranim, tako i unutarnja dosljednost sekundarnog (zamišljenog) svijeta”⁴

3.1. Bitka dobra i zla

U svakom fantastičnom djelu postoji odlučujuća bitka pa tako i u ova tri djela. Tolkien je u romanu *Hobit* napisao bitku pod nazivom *Bitka pet vojski* u kojoj su sudjelovali goblini i divlji vukovi, na jednoj strani, i vilenjaci, ljudi i patuljci na drugoj strani. Okidač te bitke bila je smrt zmaja *Smuga* koji je čuvao ogromno blago od patuljaka i nakon što je on ubijen to blago je ostalo bez vlasnika. Pa su tako svi iz pohlepe ratovali za zlato koje je ostalo bez vlasnika. Početni cilj je bio da patuljci zauzmu svoje nekadašnje područje i smaknu Smuga te se domognu sveg zlata, ali Smugova smrt se pročula u daljine i svi su pohrlili u napast. Nakon što se bitka završila i što su patuljci uspjeli pobijediti, ključna je ova izjava Barda Bilbu kako bi se prikazao odnos rata i borbe za zlato. "Ovo je

³ Savić, Dean, *Simboli i proroci*, Školska knjiga, Zagreb, 2011., 191. str.

⁴ Mikulan, K., Legac, V., *Ortografska klopka i onomastička intruzija u suvremenoj hrvatskoj znanstveno-fantastičnoj i fantastičnoj književnosti.*, Tabula: časopis Filozofskog fakulteta, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 15 (2018), 386. str.

blago vaše koliko i moje, iako stari dogovori više ne vrijede jer mnogi sad tvrde da su ga osvojili i obranili. Pa ipak, premda ste vi bili voljni ustupiti drugome sav svoj dio, ne bih želio da se obistine one Thorinove riječi zbog kojih se on pokajao: da ćete dobiti malo ili ništa. Ja vas želim nagraditi bogatije nego ikog drugog.”⁵

Bitka za Hogwarts prikazana je krvoločnije nego što bi se očekivalo za djelo koje je namijenjeno djeci, ali ključno je za istaknuti da su djeca odrastala uz knjige o Harryju Potteru. Pa se tako i mijenjao odnos čitatelja i djela. Djeca su rasla, a tako je i Harry rastao. Velika bitka za Hogwarts prikazana je kada Harry navršava sedamnaest godina i postaje punoljetan u svijetu čarobnjaka. Razlog velike bitke je ispunjavanje proročanstva u kojem Harry i Voldemort ne mogu živjeti u isto vrijeme, jedan od njih mora umrijeti kako bi drugi mogao živjeti. Ta bitka je kulminacija svih događaja koji su joj prethodili. Od smrti Harryjevih roditelja, do smrti Cedrica, Harryjeva prijatelja, do smrti Harryjeva kuma Siriusa Blacka. Sve su to događaji koji su vodili ka konačnoj bitci. Voldemort je sam iščekivao konačan trenutak kad će se susresti s Harryjem i napokon poraziti jedinu slabu točku koja mu stoji na putu. Kao i svaka bitka ni ova nije prošla bez nevinih žrtava, ali cilj koji je Harry imao na kraju je ostvaren. Uspio je poraziti Voldemorta uz pomoć svojih prijatelja i cijelog čarobnjačkog svijeta.

Kod G.R.R. Martina situacija je drugačija. Kod njega ne postoji jedna velika bitka nego postoje konstantne bitke kojima je konačni cilj zavladata prijestoljem Sedam Kraljevina. Ključne su konstantne spletki, miješanje dobra i zla, konstantna primirja i podmetanja. Svima im je zajedničko da se bore protiv zla s one strane Zida, ali dok to zlo ne dođe učinit će sve da se pokolju i dosegnu Željeznog prijestolja.

Iz ovih događaja trebalo bi zaključiti kako svako fantastično djelo teži konačnoj prevlasti dobra nad zlim, ali ključno je istaknuti da se nekada dobro i zlo mogu izmiješati. Thorin želi ponovo vratiti Pustogoru i to učiniti za svoj narod,

⁵ Tolkien, J.R.R., *Hobit ili Tamo i opet natrag*, Algoritam, Zagreb, Mostar, 2014., 253. str.

ali u njemu se javlja zrno zla kada je stavljen pred kušnju da bira između zlata i naroda. U *Igri prijestolja* ključna riječ je spletko. Čak će i najpošteniji lik u jednom trenu posrnuti i prijeći na zlu stranu. Dobar primjer toga su primirja raznih kuća koja su godinama ratovala, samo kako bi se udružili i zajedno pobijedili treću stranu. Zatim slijedi *Harry Potter* u koje se likovi prikazuju kao dobri ili zli. Cilj je prikazati dobre likove s manama, ali ne zlim osobinama i zle likove s vrlinama, ali koji ne dolaze do potpunog kajanja. Tu je dobar primjer lika Crvorepa koji je desna ruka Gospodara tame, lorda Voldemorta. Nekadašnji prijatelj Harryjevih roditelja, njihov izdajica, na kraju svog života odluči učiniti jedno dobro djelo i pomoći Harryju u bijegu iz tamnice i zbog toga biva kažnjen smrću.

3.2. Odnos prema prirodi

Kada se govori o prirodi u djelima Tolkiena teško je govoriti o samoj prirodi, a ne spomenuti i bića koja se vežu uz nju. Ističu se likovi stabala poput Telperion i Laurelin zatim Elohim, Tom Bombadil i drugi. "Značenje drveća i šume uvedeno je u Prstenovoj družini, kada Frodo, Sam, Merry i Pippin ulaze u Staru šumu baš iza granice sa Shireom."⁶ tamo se prikazuje drveće koje ima sposobnost govorenja i kretanja. Šuma je živa, ali mali hobiti toga nisu svjesni jer su stabla davno prestala komunicirati. Od ključne važnosti je istaknuti vezu Hobita i prirode jer upravo su oni ti s kojima stabla odluče komunicirati nakon nekoliko stoljeća šutnje. Treba istaknuti "šumu Fangorn na drugoj strani Maglenog Gorja koja je jedna od najstarijih šuma u Međuzemlju, i koja je dom Entsa."⁷ Enti su ljubitelji komunikacije i uživaju komunicirati s ostalim drveće dok su Entwives ljubiteljice prirode same po sebi. One su nestale iz Međuzemlja kada se dogodio Veliki rat protiv Saurona.

⁶ Ulstein, G., *Hobbits, ents, and demons: ecocritical thought embodied in the fantastic*, Fafnir: Nordic Journal of Science Fiction and Fantasy Research. 2, 4 (2015), 11. str. (prev. a.)

⁷ Ulstein, G., *Hobbits, ents, and demons: ecocritical thought embodied in the fantastic*, Fafnir: Nordic Journal of Science Fiction and Fantasy Research. 2, 4 (2015), 11. str. (prev. a.)

U Harryju Potteru ključan izvor prirode predstavlja Zabranjena šuma. Mjesto u koje škola šalje studente kada su kažnjeni jer znaju da se svi boje onoga što je unutra. Opet se javlja nepoznato. U šumi je bezbroj raznih bića kojima se ne znaju ni imena, ali oni koji se ističu su npr. Aragog, veliki crni pauk kojeg je Hagrid jednom prilikom spasio i smjestio u srce Začarane šume kako ga nitko ne bi pronašao. Zatim se ističu kentauri i magična bića jednorozci. Postoji puno bića koja se ne spominju i za koje se zapravo ne zna jesu li unutar šume, ali svakog prevlada strah kada uđe u Zabranjenu šumu. Odličan primjer je kad su Harry, Hermione, Ron, Neville i Malfoy kažnjeni zbog izlaska iz dvorca u kasne noćne sate na šetnju u šumu s Hagridom, a Hogwartsov domar Gospodin Filch im govori slijedeće: "Da ne misliš možda da ćete se s tim klipanom zabavljati? E pa, sjeti se, dečko, da idete u šumu, a ja bi se stvarno iznenadio kad biste se iz nje svi vratili čitavi. Neville tiho zacvili a Malfoy stane kao ukopan. U šumu?(...) pa ne možemo ni tamo noću... tamo ima svakakvih zvijeri... ima čak i vukodlaka, kao što sam čuo."⁸

U *Igri prijestolja* uloga prirode javlja se na samom početku djela kada se pripadnici noćne straže šuljaju po šumi s one strane zida. Ključna rečenica cijelog serijala *Pjesme leda i vatre* je "Zima dolazi". Upravo se ta riječ, zima, najčešće poistovjećuje uz Igru prijestolja. Kad jednog dana zima dođe, svi koji su nespremni umrijet će. Zima će sa sobom donijeti nekontroliranu hladnoću, ali i nepoznato. Ono čega se svi boje. Nepoznatog s one strane Zida. Upravo se na početku djela nagovještava taj odnos s prirodom: "Lagani snijeg pao je noć prije i pokrio kamenje, korijenje i kaljuže, vrebajući bezbrižne i neoprezne."⁹

Priroda je ona koja prevladava u sva tri romana. Ona predstavlja poseban lik. Iako se njoj ne obraćaju, osim u slučaju Tolkiena, priroda čini jedinstvo koje je neiskorjenjivo i neophodno da bi bilo koji od ova tri romana uspio. Priroda

⁸ Rowling, J.K., *Harry Potter i Kamen mudraca*, Algoritam, Zagreb, 2013., 212. str.

⁹ Martin, George R.R., *Igra prijestolja – prvi dio*, Algoritam, Zagreb, 2015., 11. str.

predstavlja nešto nepoznato, nešto strašno i tamno. U centru ovih romana zapravo je šuma. I samo se najhrabriji upuštaju u pustolovine kroz nju. Zajedničko im je to da ono što je nepoznato predstavlja opasnost. Poistovjećuje se s nečim tamnim što odmah povezuju sa zlim. Nije uvijek takav slučaj. Istina je da su mnoga mračna stvorenja sakrivena unutar njih, ali kao što je prikazano unutar Začarane šume nisu sva stvorenja zla. Pa tako imamo primjer dobrog kentaura Beina koji je čista suprotnost ostalim kentaurima koji se ne žele poistovjećivati s ljudima jer ih smatraju lažovima i kradljivcima te jednoroga koji je iznimno rijedak, ali dobar stvor.

4. Kritika i Tolkien

Tolkien je jedan od glavnih predstavnika visoke fantastike i moglo bi se reći glavno ime tog dijela žanra. Pa ni ne čudi što se visoka fantastika dijeli na "predtokienovsku i posttokienovsku fantastiku."¹⁰ Tolkien je sklon mnoštvu opisa i detaljiziranja pa se nekim čitateljima može činiti teškim za čitanje, ali njegov odgovor na te kritike daje savršen prikaz kakvo je njegovo mišljenje: "Mnogim se ljudima knjiga čini dosadnom ili apsurdnom, a ja nemam razloga požaliti se na to. Jer slično mišljenje ja imam o onoj književnosti koju oni očito preferiraju."¹¹

5. Tolkienov jezik

Izučavanje jezika kojem se podvrgnuo Tolkien vidljivo je u načinu smišljanja imena za orke. Spominju se orci poput Snaga, Radbug, Muzgas, Gorbag i svima njima zajednički je jedan glas, a to je guturalni /g/. Navodno ga je Tolkien koristio kako bi prikazao orke kao "podzemna bića koja vole mrak i čine moralno mračna djela"¹² Česta je uporaba kontrasta tame i svjetla pa tako

¹⁰ Loborec, M. Mrduljaš Doležal, Petra, *Prstenovi koji se šire: junačka potraga u djelima JRR Tolkiena*, Libri et liberi: časopis za istraživanje dječje književnosti i kulture. 2.1. (2013), 135. str.

¹¹ Kehlmann, Daniel, *Izmišljeni dvorci*, Fraktura, Zaprešić, 2010., 59. str.

¹² Savić, Dean, *Simboli i proroci*, Školska knjiga, Zagreb, 2011., 193. str.

imamo Saurona koji je glavni predstavnik tame i svega mračnog. Uz njega se vežu elementi nasilja, tiranije i čežnje za vlašću, a u svoje protivnike tjera strah u kosti. Pozitivna ili svijetla strana je vidljiva u Hobitu i u stanovnicima Brijega. Hobiti su mala bića ne sklona nasilju, njima to jednostavno nije u naravi. Oni predstavljaju onu nevinost koju su sva zla bića Međuzemlja izgubila ili ju nikada i nisu imala. Hobit je ovako opisan "imaju duge spretne smeđe prste, dobroćudna lica i smiju se dubokim, sočnim smijehom."¹³

5.1. Elementi zagonetke i pjesništva

Elementi zagonetke javljaju se u ključnim trenucima kada junak nastoji prijeći iznimno težak zadatak, ali javlja se zapreka zagonetke. U *Hobitu* se javlja nekoliko slučajeva zagonetki kada se Bilbo nađe u špilji i tamo susretne gladnog i divljeg Goluma koji ponudi Bilbu da riješi zagonetke koje mu on postavi, a Bilbo pristane samo kako bi ga se što prije riješio i nastavio put za svojim suputnicima koje je izgubio. Postavljanje zagonetki predstavlja napetost u radnji i gotovo je sigurno da dolazi neka posljedica ukoliko se ne uspije riješi zagonetka do kraja. Golum postavlja slijedeće zagonetke, a Bilbo mu odgovara i naizmjenično mu postavlja druge zagonetke.

"Što korijenje ima, a ne vidi nitko,

Nebu je bliže no stablo vitko,

Uvis se penje više od hrasta,

A nema rasta?

To bar nije teško! – reče Bilbo, Mislim da je to planina.

(...)

Trideset bijelih konja na brijegu crvene boje

Grizu otrpe,

A poslije smrve,

A onda sasvim mirno stoje

¹³ Tolkien, J.R.R. *Hobit ili Tamo i opet natrag*, Algoritam, Zagreb, Mostar, 2014., 10. str.

(...)

Zzzubi!"¹⁴

Zagonetke su isto tako poslužile Bilbu da sakrije činjenicu da je pronašao Prsten. Iako on nije svjestan o kojem se prstenu radi, to postaje prvi susret Prstena s lozom Baggins i prvi korak prema konačnom uništenju. Samo generaciju poslije Bilba doći će Frodo i uništiti Prsten za sva vremena.

Sličan je slučaj i u *Harryju Potteru i Kamenu mudraca*. Radnja se odvija u podzemnim prostorijama dvorca Hogwartsa. Harry i Hermiona dolaze do zapreke prilikom svog pothvata spašavanja kamena mudraca od Snapea. Došli su do prepreke kod koje moraju riješiti zagonetku da bi uspjeli popiti pravi napitak i sigurno proći na iduću razinu. Tako slijedi iduća zagonetka koju Hermiona uspješno rješava.

"Dok pred tobom opasnost leži, za tobom je spas,
Pomoć, na žalost ti nude tek dvije od sviju nas.
Ispiješ li prvu, naprijed možeš mirno poć,
No od sedam samo druga za povratak ti daje moć.
Koprivino ljuto vino iz dvije se bez straha pije,
Tri od nas ti nose smrt, u nizu se otrov krije.
Sada biraj ako želiš Prijeći preko ovog kobnog jaza,
Oko pomoć nudimo ti ova četiri smjerokaza.
Prvi: koliko god se lukavo taj otrov od tebe skriva,
Slijeva od ljutog vina naći ćeš ga da počiva.
Drugi: različite smo nas dvije što stojimo s oba kraja,
No ni jedna od te dvije s ciljem tvojim te ne spaja.
Treći: ko što vidiš sve od reda raznolikih smo oblika,
Al ni patuljasta, ni golema nije smrtonosnog lika.
I četvrti: drug slijeva, druga zdesna, blizanke su znaj,

¹⁴ Tolkien, J.R.R. *Hobit ili Tamo i opet natrag*, Algoritam, Zagreb, Mostar, 2014., 69.-70.. str.

A ti sad budi hrabar, pa ispit koju pokušaj. (...)

Sad znam, reče. S pomoću najmanje boce proći ćemo kroz crnu vatru... i doći do kamena..."¹⁵

I u ovom slučaju uloga zagonetke je da održi napetost radnje, ali samo u kratkom trenu. Već ubrzo slijedi rješenje zagonetke i konačan uspjeh u pothvatu. Čitatelj se uživi u napetost radnje toliko da i sam pokušava razriješiti zagonetke prije nego ih pročita. Autori su ovdje iskoristili izvrstan element kojim na nesvjestan način komuniciraju sa čitateljima.

Slijedeći elementi koji se proteže kroz navedena djela su lirski elementi. Kod Tolkiena pjesme služe kako bi prikazali trenutno raspoloženje patuljaka i ostalih stvorova u okolici ili kako bi poučile likove povijesti. Pa tako imamo slijedeću pjesmu:

"Kralju podno Gore

O, kralju kamena

Pripast će ti more

Blaga, nasljedstva.

Zablistat će ti kruna

I harfa čarobna,

Kad zlatna svima struna

I pjesma junačka.

Zapjevat će šume

Da sva gora ječi,

Bit će blaga kume,

Rijeka će zlatom teći.

¹⁵ J.K. Rowling, *Harry Potter i Kamen mudraca*, Algoritam, Zagreb, 2013., 241. str.

Jezero će plamtjet,
Milinom ko u snu,
S tugom ću se rastat,
Ja Kralj pod Gorom tu!"¹⁶

Ta pjesma nagovještava što patuljci žele da se ostvari. Da se vrati pravedan kralj na prijestolje, kralj Thorin Hrastoštit i da uspiju savladati lukavog zmaja Smuga.

Niti kod Rowling nije drugačija situacija. Ona se služi lirskim elementom kako bi prikazala što bi se moglo dogoditi i kako bi prenijela informacije. Pa tako razredbeni klobuk uvodi nove učenike u školu Hogwarts i svrstava ih u domove.

"Klobuk ljepotan, ja to sigurno nisam,

Al tko po izgledu sudi se vara,

Ma nađite klobuk bolji od mene

Kakvi cilindri, kakva tijara

Ništa oni spram mene nisu,

Šubare, kape, turbani,

U Hogwartsu oduvijek ja sam glavni,

Jer Klobuk razredbeni

Tko od vas misli da ima nešto

Što smjera sakrit u svojoj glavi,

Nek pokrije tjeme ovim klobukom,

Ja ću prepoznat gdje dom mu je pravi.

U Griffndor možda svrstat se želiš,

Gdje stoluju vrli, srca im hrabra,

Plemeniti, odvažni, pouzdani,

To klobuk ovaj može razabrat.

Il ćeš u Hufflepuff možda otići,

¹⁶ Tolkien, J.R.R. *Hobit ili Tamo i opet natrag*, Algoritam, Zagreb, Mostar, 2014., 173.-174. str.

U dom pravednih i odanih đaka,
Mahom strpljivih i nadasve vrijednih,
Vještica i čarobnjaka.
Ili pak s društvom sebi sličnih,
Kaniš poč u dom Ravenclawa,
Gdje mudroga uma i pameti hitre,
stječe se znanje učenih slova.
A možda će ipak Slytherini,
Postat tvoji družu od milja,
To društvo prepredenih guja.
Učinit će sve da dođe do cilja.
No sad bez straha na glavu sa mnom,
navalite naprijed, što ste se stisli.
Pod obodom mojim sigurni ste,
Jer ja sam klobuk koji misli. "¹⁷

6. Imena koja život znače

U fantastičnoj književnosti često se susreću imena koja zapravo prvi put čujemo. To mogu biti imena ili nazivi koja su stranog porijekla pa čitatelj koji nije imao priliku biti u kontaktu s jezicima npr. azijskog područja neće prepoznati ime kao nešto blisko. Najčešće su imena grčkog ili latinskog porijekla ili imaju samo promijenjeni sufiks kako se ne bi primijetio izravni doticaj s nekim jezikom ili područjem iz "stvarnog" svijeta. Sva ta izmišljena ili preuzeta imena imaju razna značenja, ali i ona značenja koja im autor daje. Čest je slučaj da ime određuje lik od samog početka njihova postojanja. Ime predstavlja određenu težinu, određena očekivanja. Točan naziv za izmišljena fantastična imena je *fantazmonim*, naziv

¹⁷ Rowling, J.K., *Harry Potter i Kamen mudraca*, Algoritam, Zagreb, 2013.,102.-103.. str.

"kojima žanrovi fantastike i znanstvene fantastike naročito obiluju."¹⁸ pa tako imamo podjelu imena kojima se književnici često služe prilikom stvaranja imena za svoje likove. Postoji četiri vrste imena, a to su: "(1) Potpuno izmišljena imena, pri čemu autor nema namjeru prenijeti nikakvo posebno značenje; (2) Imena nasumice izabrana iz nekog teksta, također bez posebne simbolike; (3) Komemorativna imena putem kojih autor namjerno rabi već postojeća imena (bilo iz primarnog ili sekundarnog svijeta); (4) Izmišljena imena koja se sastoje od interpretabilnih elemenata, pri čemu autor ima namjeru putem imena prenijeti neku poruku."¹⁹

Tako se u *Hobitu* ime Bilba Bagginsa veže uz mirne, ugledne i predvidljive hobite. Bilbo je vezan svojim porijeklom za osobine koje se pripisuju Bagginsima. Na samom početku djela slijedeća rečenica upućuje na navedeno: "Bagginsovi su od pamtivijeka živjeli u okolini Brijega i ljudi su ih smatrali vrlo uglednom obitelji, ne samo zato što su uglavnom bili bogati nego i zato što se nikad nisu upuštali pustolovine niti činili išta neočekivano."²⁰ Bilo bi za očekivati da će sam Bilbo nastaviti stopama svojih predaka, ali on se suprotstavlja svom porijeklu i upušta se u pustolovinu koja će mu promijeniti ostatak života. U početku je Bilbo prikazan baš onako kako bi bio prikazan tipičan hobit, u udobnoj hobitskoj kućici punoj obilja, ali od trenutka kad pristane poći u pustolovinu i biti obijač u potrazi patuljka Thorina i njegove družine, Bilbo pristaje na promjenu svoga života i suprotstavlja se očekivanjima ostalih hobita. Bitno je spomenuti da Bilbo pripada izmišljenim imenima koja se sastoje od interpretabilnih elemenata kojima autor sam daje značenje. Bilbo je dobilo značenje hobita sklonog

¹⁸ Mikulan, K., Legac, V., *Ortografska klopka i onomastička intruzija u suvremenoj hrvatskoj znanstveno-fantastičnoj i fantastičnoj književnosti.*, Tabula: časopis Filozofskog fakulteta, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 15 (2018), 380. str.

¹⁹ Mikulan, K., Legac, V., *Ortografska klopka i onomastička intruzija u suvremenoj hrvatskoj znanstveno-fantastičnoj i fantastičnoj književnosti.*, Tabula: časopis Filozofskog fakulteta, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 15 (2018), 381. str.

²⁰ Tolkien, J.R.R., *Hobit ili Tamo i opet natrag*, Algoritam, Zagreb, Mostar, 2014., 9. str.

avanturama pa je on tako postao jedna vrsta mita u svijetu hobita. Prvi hobit koji se usudio udaljiti iz Brijega i upustiti u pustolovinu u Nepoznato.

Sličnu priču možemo vidjeti s likom Harryja Pottera, dječaka koji je preživio. Već kao dijete Harry je postao slavan. Njegovo ime bilo je u ustima svake čarobnjačke kuće i nije postojala niti jedna osoba koja nije znala za njegovo postojanje. Njegovi roditelji učinili su ga slavnim svojom odlučnošću i ustrajnošću u borbi protiv zlog čarobnjaka Voldemorta, a i sam Voldemort učinio ga je slavnim kada je u susretu s dječakom bio poražen. Harry je dječak koji je odrastao bez pretjerane ljubavi svojih rođaka Dursleyevih, često bez ikakvog društva i zapravo kao osamljen dječak. Živio je u neznanju koliko je njegovo ime veliko i što predstavlja u svijetu čarobnjaka jer za taj svijet nije znao da postoji. "Što sam ja? – zine Harry. Čarobnjak, dabome...i to bome, vraški dobar čarobnjak, reko bi, kad se malo izvještiš. Šta bi drugo i bio od onakve nane i ćaće?"²¹ Ime Harryja Pottera nosi određenu težinu jer je upravo on razlog što je najveći čarobnjak svih vremena, lord Voldemort, poražen na vrhuncu svoje vladavine. Težinu svog imena Harry će nositi kroz cijelo školovanje u školi vještičarenja, *Hogwarts*. On je "izabrani" i za razliku od Bilba, koji se suprotstavlja svome imenu i očekivanjima koja se vežu uz njega, Harry čini sve u svojoj mogućnosti kako bi ih ispunio. Ime Harry pripada komemorativnom tipu imena kojem je Rowling dodala vlastito značenje, ali nije ga učinila jedinim Harryjem koji bi ljudima padao na pamet kada bi samo čuli njegovo ime. On je dobio značenje u čarobnjačkom svijetu i tamo je bio Harry o kome svi pričaju, ali izvan priče o Harryju Potteru, značenje je ostalo isto.

Zatim dolazimo do lika Johna Snowa, dječaka koji je vanbračno dijete Eddarda "Neda" Starka. "Izvanbračno dijete koje je nosilo prezime Snow, ime koje se po običaju davalo svima onima na Sjeveru koji nisu imali dovoljno sreće da se

²¹ Rowling, J.K., *Harry Potter i Kamen mudraca*, Algoritam, Zagreb, 2013., 47. str.

rode pod vlastitim imenom.”²² Johnovo porijeklo određuje ga da uvijek bude sa strane, da se ne ubraja u djecu kneza Neda Starka nego da samo postoji u njihovoj blizini. Ned Stark prikazan je kao pravedan, čestit vladar, pošten prema svojim podanicima i svojoj obitelji. Jedina mrlja koju nosi je John Snow, dijete koje je imao s drugom ženom, a ne kneginjom Catelyn. Upravo zbog to razloga Catelyn mu od malena nije pridavala nikakve znakove pažnje, samo je podnosila njegovo postojanje. Nešto kasnije, u serijalu *Pjesma leda i vatre*, Catelyn postaje zahvalna i čak privržena Johnu Snowu zbog njegove dobrote i junaštva. John Snow je ime koje mu je dano zbog situacije njegovih roditelja. Njegovo ime pripada komemorativnim imenima. Možda je autor koristio ime iz stvarnog svijeta kako bi dodatno istaknuo da je John jedno obično dijete i da se ne može uspoređivati sa knezom i “višim” ljudima od sebe. Ljudi mu se često obraćaju nazivom *kopile*, ali John se nastoji suprotstaviti “očekivanjima” koja se vežu uz jedno vanbračno dijete. On postaje izvrstan borac, pripadnik *Noćne straže*, i kasnije odlični vođa vojske Oštrozimlja i ostalih kuća. Može se zaključiti da su očekivanja vezana uz tri lika Bilba, Harryja i Johna opravdana na svoj način, ali likovi su tu da im se suprotstave i sami kroje svoju sudbinu.

Postoje razni načini imenovanja i razna pitanja koja se vežu uz imena likova. Što ime znači i kakva je njegova uloga u sudbini likova. Prilikom imenovanja osoba koja je “zadužena” za to tj. autor, daje liku ime i mogućnost da se uz njega pripisuju razne osobine. Jednom imenovana stvar ostaje označena do kraja svog postojanja.

Tako npr. riječ *hobit* vežemo uz malena bića, sklona mirnom i obiteljskom životu i životu u obilju. Ako bi se netko odlučio imenovati nešto drugo nazivom *hobit*, dolazi u rizik miješanja dvaju pojmova. Ime ima težinu. Kada osoba ili biće dobije ime onda ga se njime stalno poistovjećuje. U *Hobitu* je to *Prsten ili Moje blago*, koje jednom spomenuto svi poistovjećuju s istom stvari. U *Harry Potteru*,

²² Martin, George R.R., *Igra prijestolja – prvi dio*, Algoritam, Zagreb, 2015., 23. str.

Onaj čije se ime ne smije spominjati veže se uz Lorda Voldemorta i cijeli čarobnjački svijet zna na koga se taj naziv odnosi. *Onaj čije se ime ne smije spominjati* utjerao je toliki strah u čarobnjake da su ga se bojali i nazvati ga njegovim imenom i smislili su naziv koji će svi vezati uz njega. Ili naziv *Ubojica kraljeva* ili *Kraljosjek* koji se veže uz ser Jaimea koji je dobio taj naziv jer je ubio nekoliko kraljeva.

Postoji i mišljenja da samo imenovanje može donesti lošu sreću ili čak nevolju. U posljednjem dijelu Harryja Pottera, *Harry Potter i darovi smrti*, samo izgovaranje imena Voldemort dovodilo je čarobnjake u nevolju. Lord Voldmort bacio je kletvu na izgovaranje njegova imena kako bi uhvatio Harryja i konačno pobijedio. To dovodi u vezu ljude koji su se bojali izgovarati njegovo ime i one koji su se suprotstavljali tome. Dva najbitnija lika koja se nisu libila izgovarati Voldemortovo ime bila su Harry i profesor Albus Dumbledore. Profesor Dumbledora bio je ravnatelj Hogwartsa i jedan od glavnih i odgovornih za postojanje Voldemorta. On je bio taj koji ga je pronašao u sirotištu još dok se zvao Tom Marvolo Riddle. On ga je upoznao sa svijetom magije i pružio mu sve mogućnosti da se pretvori u velikog čarobnjaka. Velikog, ali ne i zlog kao što je postao. Mnogu čarobnjaci smatraju Albusa Dumbledora najvećim čarobnjakom svih vremena, iznimno talentiranog i sveznajućeg. Zato ni ne čudi što njemu strah od imena ne predstavlja ništa. Tako kada je Voldemort pobijeđen i profesor Dumbledore i profesorica McGonagall ostavljaju Harryja na kućnom pragu obitelji Dursley on joj govori slijedeće: "Draga moja profesorice, pa valjda može tako jedna razborita osoba kao što ste vi zvati ga njegovim pravim imenom? Kakve su to besmislice s 'Znaš-već-tko' - ja već jedanaest godina nagovaram ljude da ga zovu njegovim pravim imenom *Voldemort*." ²³ Dok je Dumbledore izgovarao ime Voldemorta jer ga se nije bojao, kod Harryja nije bio isti slučaj. On je izgovarao ime jer nije znao da ga se ne smije izgovarati. Kako nije odrastao u

²³ Rowling, J.K., *Harry Potter i Kamen mudraca*, Algoritam, Zagreb, 2013., 14. str.

svijetu čarobnjaka tako nije ni odrastao sa strahom od najmoćnijeg čarobnjaka svih vremena.

Kao što u Harryju Potteru postoji strah od zlog čarobnjaka i u svijetu Međuzemlja isti je slučaj. Čarobnjak Sauron, tvorac Prstena, smatran nepobjedivim čarobnjakom čak i nakon njegova nestanka, unosi strah u kosti svih mogućih magičnih stvorova i ljudi i čarobnjaka, orka, vilenjaka, hobita, patuljaka. Iako je imao ime Sauron, imao je vještinu u imenovanju sebe raznim imenima poput Lord darova, Kralj kraljeva ili Kralj svijeta. Nakon što je poražen u Velikoj bitci i što mu je oduzet Prsten u svijetu Međuzemlja još uvijek postoji stigma izgovaranja njegova imena. "Aragon će reći njegovo ime, ali često će koristiti termine poput Gospodar tame, Neprijatelj ili Mordor." ²⁴

Dok prethodne dvije knjige imaju zlog čarobnjaka u *Igri prijestolja* javlja se *Noćni kralj*. Zla slika koja se nalazi s one strane zida i koja se smatra se legendom. Jedino kada dođe zima saznat će se jesu li legende istinite. Nitko osim Brana koji postane "vrana" ne zna zapravo kako on izgleda i koliko je on zlo. Ljudi se boje njegova postojanja zato ga zapravo i nitko ne spominje sve dok ne počnu kružiti glasine o zloj sili s one strane zida. Noćna straža čuva zid od zla, ali zla za kojeg nitko ne zna postoji li. U *Igri prijestolja* zapravo ne postoji strah od imena nego od nepoznatog, neimenovanog. "Devet su dana jahali, na sjever i sjeverozapad, pa opet na sjever, sve dalje i dalje od Zida uporno tragajući za četom divljačkih jahača. (...) Cijelog dana Will se osjećao kao da ga nešto promatra, nešto hladno i neumoljivo što ga nije voljelo." ²⁵

6.1. Likovi žena u fantastici

U Tolkienovu Međuzemlju dolazi do različitih podjela, ali postoji jedna koja je bitna za odnos prema ženskim likovima, a to je slijedeća: "podjela ženskih likova na gospu užitka (ona je predmet junakove želje, dama izbavljena iz nevolje

²⁴Croft, J. B., *Naming the evil one: Onomastic strategies in Tolkien and Rowling.*, *Mythlore: A Journal of JRR Tolkien, CS Lewis, Charles Williams, and Mythopoeic Literature*. 28, 1 (2009), 154. str. (prev. a.)

²⁵Martin, George R.R., *Igra prijestolja – prvi dio*, Algoritam, Zagreb, 2015., 8. str.

kako bi postala njegovom ženom) i gospu dužnosti (ona šalje junaka u potragu i savjetuje ga)²⁶ U njegovim djelima jedva se spominju likovi žena. Zapravo u pustolovinama su prisutni samo likovi muškaraca i tek ponegdje koja žena.

S tim se mogu usporediti i odnosi žena u *Igri prijestolja* gdje su žene svedene na spletkarenje kako bi dobile ono što žele. Prikazane su kao čedne, poslušne i vjerne žene npr. kneginja Cartelyn, kraljica Cersei, princeza Daenerys, ali u unutrašnjosti mogu biti podle, grešne i neobuzdane npr. kraljica Cersei koja vara kralja Roberta sa svojim bratom i rodi mu djecu koju podmetne kralju Robertu. To je jedna od najvećih tajni koja u trenu otkrivanja donosi niz posljedica za kuću Stark. Jedan od sinova Neda Starka, Brann, prilikom jedne od svojih pustolovina penjanja po kulama vidi kraljicu Cersi i ser Jaimea zajedno i nastrada tako što ga sir Jamie gurne s kule. Zatim ta informacija nalazi put do Neda Starka koji ubrzo i saznaje da je njegov prijatelj, kralj Robert, prevaren i da odgaja tuđu djecu te i on sam nastrada i doživljava kobni kraj putem niza spletkarenja kraljice Cersi. Žene nisu prikazane samo kao čedne i poslušne, većina njih je više nalik na kraljicu nego što to ljudi misle. G.R.R. Martin u serijalu *Pjesme leda i vatre* prikazuje žene na razne načine, ali prvenstveno kao senzualne i žene podložne muškarcima. Zato je bitno mjesto u njegovim djelima mjesto bordela. Naravno nisu sve prikazane na taj način. Najmlađa kći Neda Starka, Arya Stark prikazana je kao neposlušna djevojčica koja odbija pristati na to da ju se podučava za damu. Ona se želi boriti kao i njena braća, a pogotovo John Snow.

Naravno da je i u Harryju Potteru prisutan veliki broj ženskih likova, ali s obzirom na to kojoj je publici namijenjen serijal o Harryju Potteru razumljivo je da likovi nisu ni približno prikazani kao *Igri prijestolja*. Ovdje su žene podijeljene na razne uloge, a prva je majka. Majka Harryja Pottera prikazana je kao dobrodušna, vatrena i neustrašiva žena koja je toliko voljela svoga sina da je dala život za njega. Ljubav je bila ključna riječ koja je nju karakterizirala. Kao što i u

²⁶ Loborec, M. Mrduljaš Doležal, Petra, *Prstenovi koji se šire: junačka potraga u djelima JRR Tolkiena*, Libri et liberi: časopis za istraživanje dječje književnosti i kulture. 2.1. (2013), 136. str.

Tolkienovu svijetu dolazi do suprotnosti svijetla i tame, tako je i Rowlingovu svijetu. Lily Evans predstavlja najsvjetliju točku u Harryjevu životu. Slijedeća majka koja je prisutna je Molly Weasley. Žena koja je u Harryjevu svijetu zauzela mjesto majke koju je on izgubio. Ona je bila neustrašiva, stroga, ali u isto vrijeme blaga prema svojoj djeci. Odgajala je svoju djecu s vrednotama poštovanja prema ostalim čarobnjacima i iako ih je praktički odgajala u siromaštvu nastojala im je pružiti sve što su željeli. Zatim slijede žene koje su prikazane prema dužnosti tj. svojoj profesiji. Pa tako imamo profesoricu Minervu McGonagall. Glavnu predstavnicu kuće Gryfindor u Hogwartsu. Profesorica strogog stava, ali dobra srca. Zahtjevna prema svojim učenicima, ali uvijek spremna pomoći i pravedno presuditi u nevoljama. Sigurna sam da bi se za svaki lik u svim ovim knjigama moglo napisati nešto bitno spomena, ali bitno je zaključiti da su u sve tri knjige različite u svom pristupu. U Međuzemlju su žene jedva izražene, u svijetu Sedam kraljevina žene se svode na svoje dužnosti i senzualnosti, dok se u svijetu Hogwartsa žene prikazuju najviše približno zbilji. Možda je to razlog zašto se čitatelji prije poistovjećuju sa svijetom Hogwartsa.

7. Simboli : Prsten, Horkuksi, Prijestolje

7.1. Prsten

Legenda o Prstenu postojala je stoljećima prije nego je Tolkien osmislio priču o *Gospodarima prstenova*. Jedan od najučestalijih citata glasi:

"Prsten Jedan da zavlada svima

Prsten Jedan što traži i seže

Prsten Jedan da spoji se s njima

I u tami ih sveže."²⁷

Kao i mnogi magični predmeti u fantastičnoj književnosti Prsten predstavlja bit djela. On je pokretač radnje. U *Hobitu* se prvi put spominje njegova moć. Moć koja mu omogućuje da obmanjuje bilo koje stvorenje koje

²⁷ Gardner, Laurence, *Kraljevstvo gospodara prstenova*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2008., 1. str.

njime upravlja. Kao npr. Goluma, a kasnije Bilba i Froda u njihovim pustolovinama. Koliko god pomagao svojom karakteristikom nevidljivosti, toliko nosiocu prstena odmaže crpeći njegovu snagu. Bilbo uspijeva na prijevaru uzeti Prsten od Goluma upravo zahvaljujući toj karakteristici. *Hobit* služi samo kao uvod u veću i kompliciraniju priču o snazi i razornosti samog predmeta. Konačni cilj je riješiti se moćnog prstena koji prijeti svim stvorenjima Međuzemlja. "To je priča o teritorijalnom vladanju i moći koja se nalazi u krivim rukama – rukama silâ tame, koje valja uništiti da bi se Međuzemlju vratio mir." ²⁸

7.1.1. Izvor Tolkienovog *Prstena*

Trilogija *Gospodar prstenova*, koja je u izvornom obliku bila samostalan roman, "mogla je biti napisana u mračno doba ili u srednjem vijeku jer posjeduje sve attribute i kakvoću najdrevnijih predaja o Prstenu i Gralu."²⁹ Tolkien je uzeo jedan od učestalih simbola iz legenda i predaja i učinio ga svojim. Dao mu je različite karakteristike, ali zadržao ono bitno. Prsten je jači od bilo čega i samo ga velika sila može nadvladati. Njegovo mjesto nastanka. "Samo je jedan način za uništenje Prstena moći – treba ga baciti u vatru iz koje je iskovan, na Kletoj gori"³⁰

Dubljim proučavanjem "*Völsunga Sagu, Pjesmu o Nibelunzima*, pa čak i povijest o Prstenu Karla Velikog, postaje nam jasno da sve te stare pripovijetke imaju zajednički korijen koji seže do kulture Prstena."³¹ Upravo su ti izvori bi oni koji su potaknuli Tolkienovu želju u stvaranju veličanstvenih romana o Međuzemlju. Jedan izvor kaže da je "mladi J.R.R. Tolkien od majke je dobio knjigu *The Red Fairy Book* Andrewa Langa u kojoj se nalazila i "najbolja priča koju je on ikada pročitao" - pripovijetka o Sigurdu Volsungu (...) "Žudio sam za zmajevima dubokom žudnjom", kasnije je govorio." ³² Ta knjiga bila je sam

²⁸ Gardner, Laurence, *Kraljevstvo gospodara prstenova*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2008., 3. str.

²⁹ Gardner, Laurence, *Kraljevstvo gospodara prstenova*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2008., 1. str.

³⁰ Gardner, Laurence, *Kraljevstvo gospodara prstenova*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2008., 3. str.

³¹ Gardner, Laurence, *Kraljevstvo gospodara prstenova*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2008., 245. str.

³² Gardner, Laurence, *Kraljevstvo gospodara prstenova*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2008., 245. str.

okidač uz već navedene uzore. Posvetio je punu pozornost stvaranju i usavršavanju djela koje se danas smatra kanonom fantastične književnosti.

Osim navedenih izvora, bitno je spomenuti i da je "tijekom školovanja (...) Tolkienovu pozornost privukla (...) arturijanska pripovijetka o Sir Gawainu i Zelenom Vitezu."³³ Upravo je taj posljednji izvor izvukao inspiraciju za jednog od najkompleksnijih likova ovog serijala, Aragona. No da bi se došlo do tog lika bitno je spomenuti kako je priča o prstu započela. "Tolkienova pripovijetka počinje s hobitom Bilbom Bagginsom koji ima čarobni prsten, što svog nositelja može učiniti nevidljivim."³⁴ To malo biće uspjele je u svoje ruke uzeti predmet koji je učinio toliko zla i čuvao ga je neprimjetno u okrilju svog doma dok nije došao pogodan trenutak kada ga je predao svom rođaku Frodu koji ga je na kraju i uspio uništiti.

7.2. Horkuksi

Dok je u *Gospodaru prstenova* glavni simbol slabosti i iskušenja Prsten, u serijalu *Harry Potter* riječ je o *Horkuksima*. Horkuksi su predmeti koji se vežu uz crnu magiju. Smatra se znakom nekoga tko je toliko zastranio od puta dobra da mu je to ostao zadnji izvor spasa. Horkuks je u stanju napraviti samo ona osoba koja je spremna prelaziti granice života i smrti da bi došla do svog konačnog cilja. Tako se u šestom dijelu serijala, *Harry Potter i Princ miješane krvi*, lord Voldemort dovodi u vezu s njima. Kada Harry nakon dugo vremena uspijeva pristupiti sjećanju starog profesora Slughorna i donese ga ravnatelju Albusu Dumbledoreu, napokon se saznaje istina o horkuksima. "Što bi se dogodilo čarobnjaku koji silno želi izbjeći smrt da je zbog toga spreman počinuti višestruko ubojstvo, opetovano rascijepiti svoju dušu i spremati je u brojne horkukse skrivene na različitim lokacijama."³⁵ Iz ovog dijela se da zaključiti da je horkuks predmet u kojeg osoba stavlja djelić svoje duše. To postiže kada počini

³³ Gardner, Laurence, *Kraljevstvo gospodara prstenova*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2008., 245. str.

³⁴ Gardner, Laurence, *Kraljevstvo gospodara prstenova*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2008., 3. str.

³⁵ Rowling, J.K., *Harry Potter i Princ miješane krvi*, Algoritam, Zagreb, 2008., 401. str.

najgnjusniji čin koji jedan čarobnjak ili *bezjak**, osoba koja ne posjeduje magiju, može učiniti. Kada ubije drugu osobu. Horkuks se stvara kada čarobnjak počini ubojstvo jednom, a ako to ponovi više puta, njegova duša se dijeli na više komadića tj. horkuksa. Takav čin je iznimno rijedak, a lord Voldemort je jedan od čarobnjaka koji je to počinio više puta. Kada jedan od horkuksa bude uništen, njegov vlasnik toga nije svjestan. Cilj pravljenja takvog predmeta je da čarobnjak postigne besmrtnost. *"Bijah istrgnut iz svog tijela, manji od duha, niži od najniže sablasti... ipak, bio sam živ."*³⁶- riječi su Voldemorta nakon što biva "ubijen" u svom tjelesnom obličju. Horkuks se može spremati u bilo koji predmet, npr. u dnevnik, ogrlicu, mač, pehar... to su stvari od nekakvog značaja, ali samo za osobu koja stvara horkuks. I naravno može ostati i u tjelesnom obličju kao što je Voldemort umetnuo djelić sebe u zmiju *Nagini* i nesvjesno u Harryja.

Prsten predstavlja predmet koji je moćniji od bilo koga. Predmet kojeg može nositi samo osoba čista i nevina srca, a da ne padne u napast koristiti ga. S vremenom Prsten djeluje na osobu koja ju nosi i čini ju tmurnijom, depresivnijom i sklonijom samom predmetu. To se može vidjeti kod oba lika koja su ga nosila. Bilbo se jedva oprašta od njega kada ga predaje Frodu, a Frodo se bori sam sa sobom kad je vrijeme da ga zauvijek uništi u Kletoj gori. Ista je situacija s horkuksima. Kada ga osoba nosi na sebi, ona počne poprimati raspoloženja ili osobine njenog pravog vlasnika. Tako Ron u posljednjem dijelu *Harry Potter i Darovi smrti* postupno poprima tmurno, čangrizavo, nepovjerljivo raspoloženje naspram svojih suputnika Hermione i Harryja kada nosi medaljon horkuksa. No uništenjem medaljona, Ron se vraća u svoje normalno stanje. Takav predmet je iznimno teško uništiti pa tako družina uspijeva uništiti horkuks drevnim mačem Gogrica Griffindora, jednog od osnivača škole Hogwarts.

³⁶ Rowling, J.K., *Harry Potter i Princ miješane krvi*, Algoritam, Zagreb, 2008., 399. str.

* bezjak – osoba koja nema čarobne moći

7.3. Prijestolje

U prethodna dva slučaj radilo se o predmetima koji su pod utjecajem raznih moći, čarolija. Kada govorimo o Prijestolju radi se o drugačijoj vrsti moći. Ona nema izravnu vezu ni s čarolijama, ni vradžbinama. Ovdje je stvar nadmoći, prestiža. Prijestolje je nešto što se osvaja. Cilj je zavladata nad svim kraljevstvima, a to se postiže osvajanjem svih posjeda u Sedam Kraljevina.

Željezno prijestolje predstavlja ono koje ima najviše utjecaja nad ostalim, a na početku serijala *Leda i Vatre* njime vlada Kuća Baratheon. U povijesti njime je prevladavala dinastija Targaryen, dinastija za koji se smatra da je izumrla. Kako to biva u fantastičnim romanima ništa nije onako kako se čini. Svi vladari su zaboravili na Targaryene i ne vide ih kao prijetnje no oni su u stanju pripravnosti i skrivanja. Smatraju se pravim nasljednicima Željeznog prijestolja, još iz doba kada su zemljom vladala čudesna stvorenja, zmajevi.

Priestolje nema nikakve moći, ne utječe na osobu nikakvim mijenjanjem raspoloženja ili duše zbog utjecaja magije. No ne treba zaboraviti na čovjekovu glad za moći, vladanjem posjedima. Svi žele vladati, a ne žele da se njima vlada. Mnoge su Kuće željne moći, a sve one imaju povijest koja im može u tome pomoći. Stvaraju se savezi i raskidaju. Ubijaju rodbine i stvaraju prijateljstva s izdajicama. Serijal *Leda i Vatra* u velikoj je suprotnosti s prethodna dva. On prikazuje zamršenost političkih saveza, uz utjecaj magije, čarobnjaka, nepoznatih stvorenja, ali i davno zaboravljenih bića koja su nekada vladali Kraljevinama. "Prvi knezovi Oštrozimlja bili su ljudi okrutni poput zemlje kojom su vladali. Stoljećima prije nego što su zmajski knezovi došli preko mora, zakleli su se da nijednom čovjeku neće biti podanici i prozvali se kraljevima na Sjeveru."³⁷

³⁷ Martin, George R.R., *Igra prijestolja – prvi dio*, Algoritam, Zagreb, 2015., 45. str.

8. Bića

8.1. Zmajevi

"Engleska riječ "dragon" potječe od latinskog draco, točnije od grčkog drakon, što u općem smislu znači "zmija".³⁸ Mnoga djela fantastične književnosti u sebi sadrže elemente čarobnjaštva, ratova, sukoba, vladanja, ali često se javlja jedno biće koje se smatra temeljem fantastične književnosti. Radi se o zmajevima. Oni su veličanstveni, snažni, strašni, vatreni, neuništivi. O njima su pisane legende. Djeca su učena da ih se boje. Ili su korišteni kao element ratovanja ili kao element zastrašivanja. Većinom ih se shvaća kao nešto strašno i zlo. Smatra ih se neprijateljem. No nije uvijek bilo tako. "Za stare Grke zmajevi su dobrohotni prenositelji prosvjetljenja (...) a Kinezi su smatrali da zmajevi donose dobru kob."³⁹ No takvo stajalište nije trajalo dugo pa se tako dogodilo da se u "u judejsko-kršćanskoj predaji uvriježilo gledište prema kojem su zmajevi zlokobni i nametljivi zato što su židovska i kršćanska vjera gušile svako učenje, suprotno svojim".⁴⁰ Biće koje se jednom smatralo mudrim i dobrim, dobilo je u potpunosti drugo značenje pa su "tako zmaja (simbol čuvanja i donosioca mudrosti) označili kao višak u svojim sustavima, te ga gurnuli u tamna područja hereze."⁴¹

8.1.1. *Smug*

U Hobitu zmaj postoji samo u pričama, u legendama. Bilbo se nikada nije susreo niti ikada čuo za postojanje takvog stvorenja, sve dok ga nije vidio na svoje oči. Njegov zadatak je bio da obije vrata i omogući patuljcima povratak na njihov nekadašnji teritoriju u Dolju. Za ovog zmaja govorilo se da je pohlepan. Navukao je silno zlato koje su patuljci godinama čuvali i kupao se u njemu. I nikada mu nije bilo dosta. Njega je hranila ta želja za zlatom. No na svoju žalost zmaj Smug biva savladan i poražen, te patuljci nakon godina borbe za svojim blagom uspijevaju sve vratiti njegovom smrću. "Zmaj se sunovratio još jednom, niže nego

³⁸ Gardner, Laurence, *Kraljevstvo gospodara prstenova*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2008., 21. str.

³⁹ Gardner, Laurence, *Kraljevstvo gospodara prstenova*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2008., 21. str.

⁴⁰ Gardner, Laurence, *Kraljevstvo gospodara prstenova*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2008., 21. str.

⁴¹ Gardner, Laurence, *Kraljevstvo gospodara prstenova*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2008., 21. str.

ikad, a kad se okrenuo u zraku i obrušio, trbuh mu se zabjelasao od iskričavog sjaja dragulja na mjesecini. (...) Crna strijela jurne ravno odapeta iz tetive, ravno prema udubini na lijevoj strani zmajevih prsa."⁴²

8.1.2. *Norbert i Mađarski bodljorepi*

Prvi susret zmaja u Harryju Potteru dogodio se odmah u prvoj knjizi, kada Hagrid dobije zmajevo jaje od neznanaca iz gostionice. Zmajevi su u svijetu čarobnjaka iznimno rijetki, a isto tako i zabranjeni za posjedovanje. Upravo je Hagridova sklonost u ovim knjigama bila naspram bića koja su na neki način osakaćena, zabranjena ili na prezrena od drugih. "Jaje je ležalo na stolu. Na više je mjesta bilo popucalo. U jajetu se nešto micalo i čulo se nekakvo čudno pucketanje. (...) Mali zmaj ispadne na stol. Nije bio baš zgodan. Harry pomisli da izgleda kao zgužvani kišobran. (...) Imao je dugačku njušku širokih nozdrva, začetke rogova i izbuljene, narančaste oči."⁴³ Nakon što se zmaj izlegne iz jajeta, Hagrid mu odluči dati ime Norbert. U odnosu na Smuga, ovdje je je zmaj prikazan na nešto blaži način. Prilagođen dječjem uzrastu. Upravo se to vidi u opisu zmaja kao "zgužvanog kišobrana". Jezik J.K. Rowling prilagođavan je postepeno kako su djeca, koja su čitala knjige, odrastala. Takav primjer može se vidjeti u četvrtom nastavku, *Harry Potter i plameni pehar*, kada Harry mora proći Mađarskog bodljorepog zmaja kako bi prošao u drugi zadatak Tromagijskog turnira. Harry istražuje kako bi moga saznati nešto više o zmajevima i ovo je jedna od informacija na koje je naišao: "Zmajeve je iznimno teško ubiti jer je njihova debela koža prožeta drevnom magijom, pa je probiti mogu samo najsnažnije čarolije."⁴⁴

⁴² Tolkien, J.R.R., *Hobit ili Tamo i opet natrag*, Algoritam, Zagreb, Mostar, 2014., 218. str.

⁴³ Rowling, J.K., *Harry Potter i Princ miješane krvi*, Algoritam, Zagreb, 2008., 200. str.

⁴⁴ Rowling, J.K., *Harry Potter i Plameni pehar*, Algoritam, Zagreb, 2013., 273. str.

8.1.3. *Majka zmajeva*

Kao što se u serijalu *Harry Potter* Hagrid naziva majkom Norberta i u *Igri* prijestolja sličan je slučaj. No dok se Hagrid zbog svoje privrženosti strašnim bićima veže uz zmaja, Daenerys to postaje svojim obiteljskim nasljeđem. Dany je jedna od posljednjih potomaka dinastije Targaryen koji su vladali prije puno vremena. Bili su poznati po svojim zmajevima za koje se na početku serijala *Pjesme leda i vatre* smatra izumrlima. "Kamen, reče samoj sebi. Ona su samo kamen, čak je i Illyrio tako rekao, svi su zmajevi mrtvi. Položi dlan na crno jaje, prstiju nježno raširenih preko krivulje ljuske. Kamen bijaše topao. Gotovo vruć. (...) "Zmajeva je nestalo, khaleesi", reče Irri. "Uginuli su", složi se Jhiqui. "Davno, davno prije." Viserys joj je rekao da su posljednji targaryenski zmajevi uginuli prije manje od stoljeća i pol, za vladavine Aegona III, kojeg su nazvali Zmajskom Propasti."⁴⁵

No scena u kojoj se dokazuje upravo suprotno, prikazuje Dany kao majku zmajeva. Dok se Hagrid sam proziva "majkom" Norberta, Dany upravo zbog svog nasljeđa, svoje povijesti uistinu postaje majka zmajeva. "Vatra je moja. Ja sam Daenerys U-olujji-rođena, kći zmajeva, nevjesta zmajeva, majka zmajeva, zar ne vidite? Zar NE VIDITE? Uz riganje plamena i dim koji se propinjao trideset stopa u nebo, lomača se stropošta i sruši oko nje. Ne bojeći se, Dany zakorači naprijed u ognjenu oluju, dozivajući svoju djecu."⁴⁶ Iz vatre je izašla Daenerys s tri svoja djeteta: žućkastožlatni, zelenobrončani i crnogrimizni zmaj.

8.2. Vilenjaci

"Pojam Vila (pravednog naroda) rođen je izravno iz kultura Zmaja i Gospodara prstenova, a izveden je od fey (faerie na starofrancuskom), a naročito se dovodi u vezu s "usudom"."⁴⁷ S vilenjacima se prvi put, u *Hobitu*, susrećemo kada Bilbo govori o njima s divljenjem, a isto takvo divljenje ponavlja i Frodo u *Prstenovoj*

⁴⁵ Martin, George R.R., *Igra prijestolja – prvi dio*, Algoritam, Zagreb, 2015., 233. str.

⁴⁶ Martin, George R.R., *Igra prijestolja – drugi dio*, Algoritam, Zagreb, 2015., 476. str.

⁴⁷ Gardner, Laurence, *Kraljevstvo gospodara prstenova*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2008., 24. str.

družini. O njima se govorilo s poštovanjem, strahom, a hobiti su čuli legende o njihovim milozvučnim glasovima. Jedan od družine u *Gospodaru prstenova* bio je i vilenjak Legolas. Iznimno vješt s lukom i strijelom, brz i tih prilikom šuljanja. Kroz trilogiju se proučava i prijateljstvo između vilenjaka Legolasa i patuljka Gimlija, koji su unatoč konstantnoj netrpeljivosti svojih vrsta uspjeli izgraditi prijateljstvo radi ostvarenja konačnog cilja, uništavanja Prstena i dovođenja mira u Međuzemlje. Vilenjake u Tolkienovim djelima prati glas o bićima iznimne vještine, a "znakovito je da se Vilenjaci iz Tolkienova Gospodara prstenova bitno razlikuju od dražesnih malih bića iz mnogih bajki. Veći su i moćniji od običnih smrtnika, mudriji su, jašu čarobne konje."⁴⁸

Iako se ne radi o dražesnim malim bićima, treba spomenuti i kućne vilenjake iz svijeta čarobnjaštva u *Harryju Potteru*. Za njih se većinom ne zna. Njihova je svrha služiti obitelji kojoj pripadaju i učiniti sve da im ugone. Za svaki neposluh ih se kažnjava ili sami sebe kažnjavaju. Oni su bića koje mnoge stare obitelji smatraju nedostojnima i neravnopravnima. Ovako je izgledao prvi susret Harryja s kućnim vilenjakom Dobbyjem: "Sitno je stvorenje na krevetu imalo povelike uši kao šišmiš i buljave oči veličine teniskih lopti. (...) Ono stvorenje spuzne s kreveta i pokloni se tako duboko da vrhom svoga dugog, tankog nosa dotakne sag. Harry zapazi da taj stvor ima na sebi nešto nalik na staru jastučnicu, s izrezima za ruke i noge."⁴⁹ Vilenjaci su često prikazani kao neuredni stvorovi koji bi nosili predmet na sebi skroz dok ne bi dobili odrješenje dužnosti. To su postizali kada bi im gospodar poklonio dio odjeće, no takvi slučajevi su bilo rijetkost. Čarobnjacima su ukazivali iznimno poštovanje, a posjedovali su i vlastitu magiju koja je često bila i jača u odnosu na čarobnjake.

Uspoređujući dvije navedene vrste vilenjaka, može se zaključiti da su u potpunoj suprotnosti. Dok se vilenjaci poput Legolasa prikazuju kao uzvišena, elegantna i poštovana bića, Dobby je prikaz poniznosti i poniženja. Kućni

⁴⁸ Gardner, Laurence, *Kraljevstvo gospodara prstenova*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2008., 25. str.

⁴⁹ Rowling, J.K., *Harry Potter i Odaja tajni*, Algoritam, Zagreb, 2010., 15. str.

vilenjaci su ovisni o čarobnjacima i nemaju slobodnu volju, dok su vilenjaci u Međuzemlju slobodni i iznimno intelektualni stvorovi. Treba imati i na umu da su ova djela upućena posve drugačijoj publici. Tolkien je pisao visoku fantastiku i djela su mu većinom bila za odrasle čitatelje i vilenjaci su prikazani kao intelektualna bića s puno osobnosti i vještina. Dok je Rowling pisala dječju književnost i vilenjake je prikazala na šašav način, a to je i vidljivo iz njenog opisa kućnog vilenjaka Dobbyja.

8.3. Vukodlaci i vukovi

“Općenito značenje riječi weres je “čovjek,” ali govoreći jezikom stare vjere (...) odnosila se na one koji su smatrali “ljudima bogovima”. Njihova totemska životinja bio je vuk, kao što su vepar ili konj bili totemi drugih plemena.”⁵⁰ Čitajući ovaj citat moglo bi se zaključiti kako je u Igrama gladi vuk totemska životinja Kuće Stark. Njihova zastava nosi grb u obliku vuka, a djeca Neda Starka za ljubimce imaju vukove. Oni su njihovi suputnici i njihova odgovornost.” Vuk je krajnje inteligentna i društvena životinja uklopljena u društvenu okolinu, baš kao i ljudi. Upravo je iskrivljena percepcija razlog zbog kojega se neobični pojedinci, koji se odvoje od konvencionalnog ponašanja, nazivaju “vukovima samotnjacima”.⁵¹ Vuk se upravo iz ovog razloga najviše poistovjećuje s likom Johna Snowa koji je smatran kopiletom obitelji Stark. Ta njegova otuđenost zbog nepripadnosti imenu Stark prikazuje ga kao osamljen lik i upravo mu njegov strahovuk *Duh* pruža utočište.

Vukodlakom se smatra osoba koja doživljava tjelesne promjene u bile nalik vuku. Takvo je mišljenje je prisutno stoljećima u ljudskim predajama. Postoje i razne teorije kako nastaje vukodlak, a jedan se od tih nalazi u Tolkienovu uzoru *Völsung Sagi*. “U *Völsunga Sagi* Prstenova kruga, Sigmund i Sinfjölti dolaze u kuću usnulog derikože duboko u šumi te svaki od njih prebacuje preko leđa po jednu vučju kožu. Tada se u njima javlja prava životinjska narav. Oba prijatelja

⁵⁰ Gardner, Laurence, *Kraljevstvo gospodara prstenova*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2008., 163. str

⁵¹ Gardner, Laurence, *Kraljevstvo gospodara prstenova*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2008., 165. str

počnu zavijati kao vukovi i ne mogu skinuti kožu sa sebe. U šumi otkrivaju da su stekli višestruku snagu, pa počnu nekažnjeno ubijati putnike grizući im grkljane.”⁵² No to je samo jedna od priča koje su nastale tijekom povijesti. Treba spomenuti i definiciju koja je nastala kako bi ljudi znali prepoznati okakvoj se zvijeri radi.

”Vukodlaci, to su čarobnjaci koji su
Vražjim instiktom napravili pomast
I njome pomazali tijela, pa na sebe
Navukli začarani pojas. Oni ne samo
Da drugima slične na vukove,
Već su se prema vlastitom mišljenju
I oblikom i naravi preobrazili u vukove.”⁵³

Prikaz krvoločnog vukodlaka nije prisutan u serijalu Harry Potter sve do posljednje knjige. Lik koji predstavlja vukodlaka je profesor Lupin koji zastupa uzornog čarobnjaka. Učenici Hogwartsa ga vole i željni su znanja kada ih on uči. Lupin predstavlja očinsku figuru svim studentima, a pogotovo Harryju. To je zapravo potpuna suprotnost od onoga što postane kada dođe puni mjesec. Sve dosadašnje legende i bajke koje je Tolkien unosio u svoja djela, potrebno je negdje smjestiti. ”Istinsko, suvereno nasljeđe zapadne kulture – kulture iz koje su izvedeni svi tzv. mitovi i legende koje su udobno smještene u našem kolektivnom sjećanju potječu s jednog mjesta. Mjesta vremena koje bismo riječima J.R.R. Tolkiena mogli nazvati Međuzemljem, ali i s jednim drugim imenom. Nasljeđe zapadne kulture potječe iz dalekog Kraljevstva Gospodara prstenova.”

⁵² Gardner, Laurence, *Kraljevstvo gospodara prstenova*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2008., 165. str

⁵³ Gardner, Laurence, *Kraljevstvo gospodara prstenova*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2008., 167. str

9. Zaključak

Sve fantastične priče nalik su jedna na drugu. Niti jedna tema, motiv ili element nije u potpunosti originalan. Za sve postoji nešto što je bilo prije. Kao što je Tolkien bio pod utjecajem arturijanskih legendi i religije, tako su i J.K. Rowling i George R.R. Martin bili pod njegovim utjecajem. Mnogi su elementi koji se poklapaju u ovim serijalima, ali svaki je stvoren na originalan način. Dok je Rowling više usmjerena prema mlađem čitalačkom naraštaju, Martin i Tolkien su usmjereni na odrasli. Oni su majstori svog zanata upravo zbog toga što imaju talent pretvoriti legende i priče koji su već jednom ispričani, u novu i uzbudljivu pustolovinu punu nepredvidljivih zapleta. Kako bi se znao cijiniti žanr fantastične književnosti potrebno je upoznati se s onim što je učinilo žanr onakvim kakav je on danas. Iako se za Tolkienov stil govorilo da je suviše opisan i opširan, niti jedan kritičar nije mogao umanjiti veličinu njegovih djela. "Gospodar Prstenova moderni je prikaz najznamenitije svjetske mitološke tradicije i to djelo bi s pravom trebalo stajati uz klasike žanra, od Homera do Maloryja. (...) To što njegovo djelo nije posve originalno, ne umanjuje njegovu vrijednost."⁵⁴ J.R.R. Tolkien je bio i ostatak kanon fantastične književnosti.

⁵⁴ Gardner, Laurence, *Kraljevstvo gospodara prstenova*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2008., 245. str

10. Popis literature

1. Gardner, Laurence, *Kraljevstvo gospodara prstenova*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2008.
2. Kehlmann, Daniel, *Izmišljeni dvorci*, Fraktura, Zaprešić, 2010.
3. Martin, George R.R., *Igra prijestolja – prvi dio*, Algoritam, Zagreb, 2015.
4. Martin, George R.R., *Igra prijestolja – drugi dio*, Algoritam, Zagreb, 2015.
5. Rowling, J.K., *Harry Potter i Kamen mudraca*, Algoritam, Zagreb, 2013.
6. Rowling, J.K., *Harry Potter i Odaja tajni*, Algoritam, Zagreb, 2010.
7. Rowling, J.K., *Harry Potter i Plameni pehar*, Algoritam, Zagreb, 2013.
8. Rowling, J.K., *Harry Potter i Princ miješane krvi*, Algoritam, Zagreb, 2008.
9. Savić, Dean, *Simboli i proroci*, Školska knjiga, Zagreb, 2011.
10. Tolkien, J.R.R., *Hobit ili Tamo i opet natrag*, Algoritam, Zagreb, Mostar, 2014.

Članci na hrvatskom jeziku:

1. Loborec, M. Mrduljaš Doležal, Petra, *Prstenovi koji se šire: junačka potraga u djelima JRR Tolkiena*, Libri et liberi: časopis za istraživanje dječje književnosti i kulture. 2.1. (2013)
2. Mikulan, K., Legac, V., *Ortografska klopka i onomastička intruzija u suvremenoj hrvatskoj znanstveno-fantastičnoj i fantastičnoj književnosti.*, Tabula: časopis Filozofskog fakulteta, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 15 (2018)

Članci na engleskom jeziku:

1. Croft, J. B., *Naming the evil one: Onomastic strategies in Tolkien and Rowling.*, *Mythlore: A Journal of JRR Tolkien, CS Lewis, Charles Williams, and Mythopoeic Literature.* 28, 1 (2009)
2. Ulstein, G., *Hobbits, ents, and dæmons: ecocritical thought embodied in the fantastic*, *Fafnir: Nordic Journal of Science Fiction and Fantasy Research.* 2, 4 (2015)

11. Sažetak

U radu *Tolkien i fantastični svjetovi* nastojala sam prikazati utjecaj J.R.R. Tolkiena na autore J.K. Rowling i Geoga R.R. Martina. Sva tri autora pripadaju različitim granama fantastične književnosti, ali u mnogim stvarima su slični. Nastojala sam prikazati kako je pojedini autor koristio elemente bitke, jezika i prirode. Zatim kako se ističu elementi zagonetke i pjesništva, nešto što se smatra zaštitnim znakom fantastične književnosti. Jedno sam poglavlje posvetila i proučavanju imena te kakve posljedice sa sobom nosi imenovanje osobe. Prsten, Horkuks i Prijestolje elementi su koji određuju ove serijale, a upotpunjuju ih razna bića poput zmajeva, vilenjaka, vukova. Treba razumjeti da sva tri serijala odlikuje širok spektar likova i radnji te da je ovo samo djelić onoga što se nalazi u njima. Cilj mi je bio prikazati sličnosti i razlike ovih serijala, ali isto tako prikazati kako je ono što je Tolkien započeo svojim *Gospodarom prstenova* 50- ih godina 20. stoljeća, ostalo uvriježeno i u suvremenoj fantastičnoj književnosti.

Ključne riječi: fantastična književnost, Prsten, Horkuks, Prijestolje, zmaj, vuk, vilenjak, bitka, priroda

12. Summary

In work *Tolkien and fantasy worlds* I tried to show how J.R.R. Tolkien had influence on authors such as J.K. Rowling and George R.R. Martin. All of these three authors belong to a different branch of fantasy literature, but they are similar in a lot of ways. I tried to show how each of those authors uses elements of battle, language and nature. Furthermore there are elements of riddles and poetry, something that is trademark of fantasy literature. One chapter is dedicated to names and to the consequences they bring with it. Ring, Hobbits and Thron are elements that determine these series and they complete it with dragons, elves, wolves. There has to be pointed out that all three of these series are accompanied by broad specter of characters and plots and that this is only part of the picture. My goal was to show similarities and differences of the series, but also to show how something that Tolkien started with *The Lord of the Rings* in 50s, has effected contemporary fantasy literature.

Keywords: Fantasy literature, Ring, Hobbits, Thron, dragon, wolf, elf, battle, nature